

Убайдулла Уватов турли манбалардан Ибн Арабшох хастига доир маълумотларни эринмай ўнгаган ва улар асосида улуг инсоннинг таржими холин ёритишга муваффақ бўлган. Шарқиуносилик мальумотларни қарандан, Ибн Арабшох 1389 йилда Суриянин Дамаш шаҳрида машҳур хунарманд хонадонидан дунёга келган. 1401 йилда Амир Темур Суриянин эгаллаб, оғир жанглардан сўнг Дамашкин олдаг, одатига хилф қўйилган у еринг барча уста хунарманд, олимлари ҳаттори Ибн Арабшох хонарманин ҳам Самарқандга кўчирган. Шу тариқа Самарқанд ўн иккى яшар Ибн Арабшохнинг ижникини ватанига айланган. Ибн Арабшох то 1408 йилгача Самарқандга яшади. Чекка мамлакатлардан келтирилган устали Самарқанди, чамаси, нисбатан эркин турмуш кечиришлар. Чамаси, уларга фақат Самарқандни ташлаш кетмаслик шарт қўйилган кўринади. Ибн Арабшох афтидан Амир Темур саройга ишга доирарада кун кечириган ва ўз замонасининг энг машҳур мударрисларидан ташлам олган. Инда турк ва мўгул тиллари, туркӣ ва мўгул ҳалқларининг тарҳларини ўрганишга майл жуда муттағиб болган.

1408 йилдан ётибиран Ибн Арабшох Хитой. Мўгалистон, Хоразм, Үрол ва Итил дарёси бўйлари. Дашиби Кипр, Туркия, Сурия, Арабистон, Миср сингари мамлакатларни узлакларни кезди. Ҳар ерга борса, ўша ери, ўша ер алломаларини имларни ўрганди. Ўзон йиллар туре судтонлари саройларда хизмат қилиди. Убайдулла Уватов Ибн Арабшох «Тури ва тотор сулолалари»да маъшур қишиларни сийратларни, «Ҳақиқат галабаси ўйлида фидой Малик Зоҳир Абу Сайд Чакмоқнинг гўзлаб сийфатлари, хусусида бегубор таътиф» ва «Амир Темур тарихи» сингари асарлар ёзган, маъшур Шарқ адиби Жамолуддин Муҳаммад Афвийнинг «Жавомим аль-хикъот ва лавомин ар-ривоят» асарини туркӣ тилга таржими қўйилан ва яна бошقا туркӣчага агардан мухим асарлари ҳақиқатда маълумот беради. Булар бари Ибн Арабшох туркӣ маданиятга, турк ҳалқларни тарҳларини ёритишга буюн ҳисса қўшганлигини кўрсанади. Ўнчики асарини маъшур уламоси Абуль-Лейс Самарқандининг ислом истомаси оламида донг тарратган «Тағсир» асарини туркӣ тилга таржими қўйланлиги туркӣ исломий тафқикуринг ривожига бениҳо улкан ҳисса бўлиб қўшилганлигини ҳам таънидлаб ўтмод керак. Умумин олганда, Ибн Арабшохнинг ўз даврида туркӣ қўйланни таржималари ва туркӣ яшарни ўтказибди. Шу билан биргина Ибн Арабшох Амир Темурни таржималари асосида ёзилганлигини таънидлаб ўтади.

«Амир Темур тарихи» Ибн Арабшохнинг щоҳ асарларидан бўйидар. Убайдулла Уватов бу акоини асар Ибн Арабшох томонидан 1436—1437 йилларда ўз кўзи билан кўрган ва ўз кўлогни билан ёшиттанилари асосида ёзилганлигини таънидлаб ўтади.

ИБН АРАБШОХНИНГ АМИР ТЕМУР ҳақиқати асари кейинги асрларда жаҳон ва айниқса Европа шарқшунослири ўтрасиди катта шуҳрат топди. Ўн олтични — ўн ётичики асрлардан ётибиран Амир Темур ҳақиқати асар ёзилмаси, уларнинг барто. Ибн Арабшох асари ўз таъсирини ўтказмай қўймagan, албатта.

Бу асар Олтин Ўрда ҳукмодорлари Тұхтамышов на Идику ҳамда уларнинг яқин ва узоқ атрофларидаги кўзда, кўринган кишилар ҳақиқати ҳам киммитан маълумотлар беради, улар аҳамиятiga кўра гоғяди ноебди. Олтин Ўрда ва Оқ Ўрда ҳақиқати кейин артилатган барча асарлар Ибн Арабшох асаридан озиқлавади десак то бўлмайди. Ибн Арабшох асари том маънода ўзидан кейин бир олам тарихий китобларни дунёга келтиради.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоят обеятади. Веъдеаларда ҳам қиссалар ва ривоятларда хос бадий баён куччиларни қилиди. У барча ёшиттаниларни ривоят тарзда қозоғи тушириш пайди бўлди. Лекин уларнинг қанчалар түрги ёкинотурганинг устиди фикр ё мўжакама юргитмайди. Шунчун учун ўнинг ёзганларига қисса ва ривоят мақомиди қаромақ, улардан терар тархиylar ва холислик қидириб ўтираслик ва булар топпилмаганда норози бўлмаслини керак.

Ибн Арабшох Темур ҳақиқати холис китоб амалди, израти китоб яртишини мақсад қилиб қўйган. Бинонбари, Ибн Арабшох ўз ҳақиқати ўзини ўз ҳолига кўра Амир Темурга ва, айниқса, унинг сийесатига холис кўз билан қаролмасди. Чунки ҳам бошча ўн минглаб шарқ усталилар ва ҳунармандларни каби Темур томонидан ўз юртидан жудо қилинган туттих ёкинотурганинг устиди юртади. Улар Амир Темурни қоралашда Ибн Арабшох сўнчиларидан фойдаланганлар ва Ибн Арабшохни Темурни қоралашдан каби түшнитирганлар.

Шунинг учун ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзкучилари ҳам Ибн Арабшох асарини қўйди, э, бу кул қилинган тарихи бизнинг Амир Темурни монанди. Амионларни, лаънатлаган экан, ва асарни ўйнамаслини керак, дегувчиларни мумин. Мен шуларга қарата айтаманни, бирордлар, Ибн Арабшох асарини лойини ҳазинасидан арактириб ўқилишади. Бизга ҳашами эмас, сара олтин мөвасида керак, деб қарайлар. Балки у сўнчиларидан жудо қилинган ёкинотурганинг устиди юртади.

Ибн Арабшох Амир Темурни оғир сўзлар билан таъриф тасвиф қилиди. Бобурнинг иккиси мисраси фавқулодда тарзда Ибн Арабшохнинг ҳолини тўғри ифодади:

Очмаған кўзини то сўмкана оғзиг очмағай,

Юзини кўрсатмагай, то юз жағо кўрсатмагай...

Буларни таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

Ибн Арабшох ўз асарини қисса ва ривоятлari ягъни ўзини таржима кечириб, яшарни таънидлаб ўтади.

</

КЕЙНИГИ ВАКТДА МАТБУОТДА ХАМ, радио таълими ташнигина сабабларидан яна бу маъшум савол кулоқка чалинётир. Нароқат ўзимизда, балки Русия ва соцлагердан ахалиб қетган талай мамлакатларда ҳам шу гап бор. (Биз буни ҳар хил сұхбат-интервьюлардан ўқиб турибмиз).

Колаверса, бундай миш-миси Фарбининг эргирик топған маданий мамлакатларда ҳам йўқ майди.

«Культура» газетасининг яқин бир соңида Урсингиз истебоди адабиеридан бириси Вакиий Акисонинг Вена шаҳрида ўтган алломалар йигинидаги сўзларни нутки болдиши. Хрущёв дарвида Ватандан бадарга этилган, ҳозир Америкада истиқомат қиласетган бу сермаҳсул ва бадавлат адаби хунон бўлиб: «Америкада мавжуд бозор иккисида нафис адабийтинг илдизига болта уралти. Унинг ўрини «кукча адабиёт» — фахи, наранблоник, олди-қоччи «адабиёт» — егалаб оляяти...» дейди. Ва бу холдин сабабини — ўзимизда илдиз отаётган Пул-Бизнеснинг «Талаб-Этиёжидадир», деб хулоса чиқарди.

Бирок яна этироғи этадиги, ўша Америкада бадин барқомал аспалар ҳам яратилиётиди ва кўп қийинчилеклар билан чол этилаётиди экан. Ундай аспарларнинг битта римтаси билан яқин-яқинчага танишини имкониятига эга эдик, ҳозир — аспар муаллифлари бир миқдор қалан ҳаки тўлашга маҳрум бўлдик.

Киссанси, ҳаёт тарзининг асосини «бозор иктисади» ташкил этадиган мамлакатларда асли Адабиёт ҳам яратилиётиди...

Ўзимизда эса — бу «бозор»нинг домига кўйлар сурувандек уришиб-сурлиб боратетган юртимизда ундай аспарларнинг яратилимётани аён ҳақиқатидир.

2.

УШ, БИЗДА НЕЧУН ЭНДИ Адабиётга нисбатан ҳалигидай ёвзона гумон пайдо бўлди ва айни чорда Езувчининг маъқен пасайибги на колмай... жамиятнинг энг ғариф, Давлат ҳиоянисидан дегаря махрум табакасига айланешиб?

Қизиқ-да: куни кечак, яқиндагина — ўзбек ёзувчилари Миллий Мустакилик, Давлат тили, Моддий Бойикларнинг ўз тасаррүфимизда бўлиши учун курашда байраккор денилар! Илло, ҳокимимиз зарбарлар улар билан ҳисоблашар ҳам эди! Бугун эса бизни ўз ҳолимизга ташлаб кўйинши: ўзинг учун ўл етим.

Шу ўринда бир ажби ўхашашлини эслайсан киши: ўтган мустабид тузум даврида (унинг босидан аюнгани) қайси ёзувчи — адаб-жонлии Ҳокимиятнинг пойдеворини мустахвалишга бевоситами-бильоситами ёрдам қиласиг бўлса — Ҳокимиятнини ардослар эди: қўнгига ўзинан юшонлар тақиб, иштеплар ёрдам, мавқесин элу халқ олдида кутарб, ўз багрига оларди. Ва, кейин... ...айрим шаккоқларидан воз кечар, күбинг қиласиг, йўқотар индай ҳам.

Тарихда ҳамма вакт шундай бўлган. Дейлик, ўзинизнинг хонларини замонида ҳам «Сарой шоқларидан» деб аталиш ижодкорлар ҳар тарафлама ҳурматурагбатда бўлишган. Саройга... ...андай йиргилик или қарангилар эса бадарга этилган ёки ўзлари Саройни ташлаб кетишган. Ва йироқларда — гурбату йўқисиллика ўйк бўлишган.

Мана битта мисол:

Турди Фарғонг Субхонқулихон саройнда энг ўзинизбори шоқлардан бирни эди. Ҳон бир фармон чиқарди: унда ётилил «барот» солини бир Йилда тўлаш табдид!

Фарғонг бунга қарши чиқади. Аммо... бефойдал Кейин у Ҳон саройини тарж, тасаввур этилган, йигирма йил давомиди Ҳонга қарши курашувчилар сафиди булади.

Ана ўша шоир айтган-да мана бу сатрларни ҳам:

Тор қўнгиллии беклар, ман-ман, деманг, кенглик килинг, тўксон иккни бори ўзбек, барига тенглик килинг...

Биз ҳозир Ҳонларимизни ҳам угулашга тушб кетдик. Бирок барча Ҳокимиятнина ҳос бўлган ҳалини сифатни — ҳалқнинг ичидан чиқкан энг ийномни ва вижондан, базиларни энг ийномни ва вижондан адаби шоқларни ўз багрига торгани — айни қонуният бўлганини унтуслигимизни керак.

Дароға, бугунги кунимизни қаралик: мана Мустакиликка ёршидик! Мана ўз ийнинимиз билан (бутун тархимиз давомида илкими марта!) юрт эгаси — Президентин сайдайди! Ва у киши ҳам Адабиётимиз гулларидан бир тўлини ўз атрофига, йиши, Саронга тордти!

Улар Сароидаги долзарб мумъомлар ийримида ўз ижодларини килиш учун қандай имкон топишади ва эндики Ижодларни қандай бўлади? — бошқа масала.

Мен факат шу нарсани таъкидлайдан: бу иш ҳам оғиз табии-қонуний бўлдик...

...бу ёдаги — қўйидаги қалем ахлинига анва ўшалардан умди каттадир; ахир улар Ҳокимиятни якин, кўллари эса маслаҳатчи.

Бинобарин, анва ўшалар ҳам Езувчининг — тубандаги ҳамисабларининг ахлигига киё бокиши маса, Президентни жўйли маслаҳатлар беришига журъатни етмас, унда...

...холимига вой!

Рост: Ватанда бекенс ўзгаришлар бўлаётган, ҳаджатнинг ҳар бир яхаси мавзуди ҳам оғизларни кўнглини ташнигина сабабларидан бир тўлини ўз атрофига, йиши, Саронга тордти!

Дароға, бугунги кунимизда оғизларни кўнглини ташнигина сабабларидан бир тўлини ўз атрофига, йиши, Саронга тордти!

Мен факат шу нарсани таъкидлайдан: бу иш ҳам оғиз табии-қонуний бўлдик...

...бу ёдаги — қўйидаги қалем ахлинига анва ўшалардан умди каттадир; ахир улар Ҳокимиятни якин, кўллари эса маслаҳатчи.

Бинобарин, анва ўшалар ҳам Езувчининг — тубандаги ҳамисабларининг ахлигига киё бокиши маса, Президентни жўйли маслаҳатлар беришига журъатни етмас, унда...

...руҳий тушунликни олиб келар эканки, ана шу тушунликни энг даҳшатлини нишонаси бўлиб оғизлардан чиқи бояти сабол:

«Адабиёт ӯладими!»

3.

ШУ АСНО Езувчининг эл қузи олдида мавзени тушуб кетатгани ҳам ёндирики, бунинг яна сабабларни нимади?

Менинг қузатинича, сабабларидан яна бириси ўзинизда: «Ҳакимиятни айтиш керак! Демократия замони» — деб ҳоявлини қолиб, кўп мўтабар адабиёр шонир шоқларимизнинг ҳам — беъбай парваридор! — золим тузум таъйинда киёлб қўйган ахлигига кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир. Нароқат ўзинида ўзига ўнчаки кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир.

Тагин донг: шундай Арасот кунларидан — аксар адабиёр сарори йўл излаётган, Нимади ва Қандай ўзини биноплийни тентиратган (илгари Билишар эди! У, жуда билишар эди! Йўл аник эди. Факат низоратга чал бериши каш шифтизозим эди), кулас, шундай кунларидан уларни сяясасликни!

...руҳий тушунликни олиб келар эканки, ана шу тушунликни энг даҳшатлини нишонаси бўлиб оғизлардан чиқи бояти сабол:

«Адабиёт ӯладими!»

4.

ШАСХИСИЛАНГИДАРЛАРДА ҲАМ, радио таълими ташнигина сабабларидан яна бириси ўзинизда: «Ҳакимиятни айтиш керак! Демократия замони» — деб ҳоявлини қолиб, кўп мўтабар адабиёр шонир шоқларимизнинг ҳам — беъбай парваридор! — золим тузум таъйинда киёлб қўйган ахлигига кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир. Нароқат ўзинида ўзига ўнчаки кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир.

Тагин донг: шундай Арасот кунларидан — аксар адабиёр сарори йўл излаётган, Нимади ва Қандай ўзини биноплийни тентиратган (илгари Билишар эди! У, жуда билишар эди! Йўл аник эди. Факат низоратга чал бериши каш шифтизозим эди), кулас, шундай кунларидан уларни сяясасликни!

...руҳий тушунликни олиб келар эканки, ана шу тушунликни энг даҳшатлини нишонаси бўлиб оғизлардан чиқи бояти сабол:

«Адабиёт ӯладими!»

5.

ШАСХИСИЛАНГИДАРЛАРДА ҲАМ, радио таълими ташнигина сабабларидан яна бириси ўзинизда: «Ҳакимиятни айтиш керак! Демократия замони» — деб ҳоявлини қолиб, кўп мўтабар адабиёр шонир шоқларимизнинг ҳам — беъбай парваридор! — золим тузум таъйинда киёлб қўйган ахлигига кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир. Нароқат ўзинида ўзига ўнчаки кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир.

Тагин донг: шундай Арасот кунларидан — аксар адабиёр сарори йўл излаётган, Нимади ва Қандай ўзини биноплийни тентиратган (илгари Билишар эди! У, жуда билишар эди! Йўл аник эди. Факат низоратга чал бериши каш шифтизозим эди), кулас, шундай кунларидан уларни сяясасликни!

...руҳий тушунликни олиб келар эканки, ана шу тушунликни энг даҳшатлини нишонаси бўлиб оғизлардан чиқи бояти сабол:

«Адабиёт ӯладими!»

6.

ШАСХИСИЛАНГИДАРЛАРДА ҲАМ, радио таълими ташнигина сабабларидан яна бириси ўзинизда: «Ҳакимиятни айтиш керак! Демократия замони» — деб ҳоявлини қолиб, кўп мўтабар адабиёр шонир шоқларимизнинг ҳам — беъбай парваридор! — золим тузум таъйинда киёлб қўйган ахлигига кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир. Нароқат ўзинида ўзига ўнчаки кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир.

Тагин донг: шундай Арасот кунларидан — аксар адабиёр сарори йўл излаётган, Нимади ва Қандай ўзини биноплийни тентиратган (илгари Билишар эди! У, жуда билишар эди! Йўл аник эди. Факат низоратга чал бериши каш шифтизозим эди), кулас, шундай кунларидан уларни сяясасликни!

...руҳий тушунликни олиб келар эканки, ана шу тушунликни энг даҳшатлини нишонаси бўлиб оғизлардан чиқи бояти сабол:

«Адабиёт ӯладими!»

7.

ШАСХИСИЛАНГИДАРЛАРДА ҲАМ, радио таълими ташнигина сабабларидан яна бириси ўзинизда: «Ҳакимиятни айтиш керак! Демократия замони» — деб ҳоявлини қолиб, кўп мўтабар адабиёр шонир шоқларимизнинг ҳам — беъбай парваридор! — золим тузум таъйинда киёлб қўйган ахлигига кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир. Нароқат ўзинида ўзига ўнчаки кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир.

Тагин донг: шундай Арасот кунларидан — аксар адабиёр сарори йўл излаётган, Нимади ва Қандай ўзини биноплийни тентиратган (илгари Билишар эди! У, жуда билишар эди! Йўл аник эди. Факат низоратга чал бериши каш шифтизозим эди), кулас, шундай кунларидан уларни сяясасликни!

...руҳий тушунликни олиб келар эканки, ана шу тушунликни энг даҳшатлини нишонаси бўлиб оғизлардан чиқи бояти сабол:

«Адабиёт ӯладими!»

8.

ШАСХИСИЛАНГИДАРЛАРДА ҲАМ, радио таълими ташнигина сабабларидан яна бириси ўзинизда: «Ҳакимиятни айтиш керак! Демократия замони» — деб ҳоявлини қолиб, кўп мўтабар адабиёр шонир шоқларимизнинг ҳам — беъбай парваридор! — золим тузум таъйинда киёлб қўйган ахлигига кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир. Нароқат ўзинида ўзига ўнчаки кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир.

Тагин донг: шундай Арасот кунларидан — аксар адабиёр сарори йўл излаётган, Нимади ва Қандай ўзини биноплийни тентиратган (илгари Билишар эди! У, жуда билишар эди! Йўл аник эди. Факат низоратга чал бериши каш шифтизозим эди), кулас, шундай кунларидан уларни сяясасликни!

...руҳий тушунликни олиб келар эканки, ана шу тушунликни энг даҳшатлини нишонаси бўлиб оғизлардан чиқи бояти сабол:

«Адабиёт ӯладими!»

9.

ШАСХИСИЛАНГИДАРЛАРДА ҲАМ, радио таълими ташнигина сабабларидан яна бириси ўзинизда: «Ҳакимиятни айтиш керак! Демократия замони» — деб ҳоявлини қолиб, кўп мўтабар адабиёр шонир шоқларимизнинг ҳам — беъбай парваридор! — золим тузум таъйинда киёлб қўйган ахлигига кўнглини марҳум адабиётни юртади чалинётир. Нароқ

БОШЛИҚНИНГ БОЛАСИ

— Кенин, ўзлар, кундагигингинни олиб келчи. Хам, ие, нега жарса ёзмасен! Езолмайман! Саккизинин синдерда ўқиб-еф! Вой, каллварам-еф! Келжакингин ўйлайсанни, ўзи Ахир, сен бошлиқнинг ўйлисан-а. Демак, њеч бўлмагандага исим-шарифингин тўғри ёзишини ўйланганни шарт. Чунки сен ҳам келжакни бўлди. Ушунга ҳам ота гўри қозончани! Лекин, мен сенга айтсан катта бошлиқнинг даромади. Бўлмаса бор-йўги ўн хонали кўрмисигина бини ўй курумиди. Тафтиш чогига этиги 50 минг сўмни камонад чидки. Шунга ҳам ота гўри қозончани! Лекин, мен сенга айтсан катта бошлиқнинг даромади. Бўлмаса бор-йўги ўн хонали кўрмисигина бини ўй курумиди.

Утири, сен ҳам энди кичикна бўлмайдинг. Мен сенада пайтимда исим шарифининг бекато ёзиши билан бир каторда досдекада ёзувлари ҳам бинойдайдай кўчирни олардим.

Художник шукур, кам бўлмадим, олий ўкув юртими битириб келгач, дастлаб бригадада, кининро ёса цехга, престга бошлиқ бўйдим. Шунни ўнг кулогинг билан ҳам, чап кулогинг билан ҳам ёзишини кўки, бизниснинг замонда бошлиқнинг боласи бошлиқ, чўпоннинг боласи чўпон, пахтакорнинг боласи пахтакор бўйдим. Аввал сенга айтандикни, рахматли бобони ҳам бир ўмр турил жойларга бошлиқ бўлиб берган нуткларни ўқининг керак бўлади.

Тиши берган худо ризини ҳам беради, деганларидек, иккни ой беши юрганимдан сўнг, катта бошлиқ ҳузурига чакририб, участка бошлиқнинг тавсия қилди. Рози бўлди.

У ердан нега бўшадингиз дейсанни! Хей, азимадиган нарсага. Бор-йўги бир вагонгина тахтани сотувдим, шуни ҳам кетта гап килиши. Шундан сўнг то ёфакага чиқунчани маниши хизмат ўйда бошлиқ бўлиб исладим.

У ёғи ёса ўзинга маълум, Мана, иккни йилдир-ки, кооперативи ҳожатхоналарга бошлиқнан.

Нега ҳаринглайсан, зумраша?

Нафас ДУСАНОВ

Кодиржоннинг ўрли кросовка олиб беринг, деб ҳараша қилиб қолди. Кросовкани нархини ёзишиб, унинг тарвуздек таъир бошида яширниб қолган бир-инки тук ҳам тикива бўлиб кетди.

— 1800 сўми! Менинг ўзим шунчага пул турмайман-ку.

— Орайниларининг барига олган, мен улардан камини? — деда ўғли ҳициллаб.

Аллаб кўри, бўлмайди. Нима қислиси, фараанд экан. Тенгурларни ичиди ўқисиб юрмаси деб, соғ тинлини сугургандек бўлиб олиб берди. Теллак оламан деб, тинлилаб йигиг ўюруди. Анчагина пул бардан сарфланмаг, онла молиши ҳам издан чидки. Аммо теллак олмаса бўлмайди. Бошида сира сира ҳуши ўйк. Шамол «ѓир» этиб ёсса, бурнандан «шур» этиб сун оқади. Дурунларда ўйк. Ноилож бозорга ўтди. Чўнгагандек пулни чамалаб, одмирорига кўлга олди.

— Ха, дадаси, бунча эглиб тазлини килисан! Трестга бошлиқ бўлса ўзига, лаганбардорлик ҳам эни биланда.

— Вой, қандай оддингиз? — ҳайрон бўлиб сўради хотини.

— Овозинни ўчир! — деда Кодиржон ичишлаб. — Теллакни ўша йўқолган мушикни терисидан.

— Узумини е, боргини су-

риширима. Жуда арзонга тушди, онаси, арзонга, — деди Кодиржон завқланни.

Эртаси теллакни кийиб хотини билан келаетганди, олдиларидан бир мушук «мени» этиб чопиб ўтди.

— Вах, унга қара, жуннинг узулмагни! — деди Кодиржон қўзлари ёниб. — Унинг антица тоғди.

— Ие, пасдаги қўшининг ҳам ҳудди шунача мушукни бор эди. Анчадан бўён кўрнимай қолди. Кидириб юршигууди. Балкин бу ушаларнидиги.

«Бўрини йўқласанг, қулоғи кўрнина», — дейинида. Йўлдадан эр-хотин қўшинилар чиқиб қолиши. Кодиржон бошидан теллакни теслиб, энгашаб салом берди. Хотиннинг гапни келди. Кўшинилар узоқлашгач:

— Ха, дадаси, бунча эглиб тазлини килисан! Трестга бошлиқ бўлса ўзига, лаганбардорлик ҳам эни биланда.

— Вой, қандай оддингиз? — ҳайрон бўлиб сўради хотини.

— Овозинни ўчир! — деда Кодиржон ичишлаб. — Теллакни ўша йўқолган мушикни терисидан.

— Хамза ИМОНБЕРДИЕВ

МАСХАРАД

Боқи БЕДАНАБОЗНИНГ

ЖАЙДАРИ
ФАЛСАФАСИ

Боқи ака, дўспини Тўрпокоқи илибиз. Баш «давлат»ни бедана Ем халтаси қилибиз!

— Ҳа, энди эскирди-да, Қасрано боғди бутун. Ҳув, биттаси чоидинга Енга қилибди хотин.

Оҳора тўқилгунча Сардайлар деб биламиз. Эскирдими ёнча, Е ёнга халта қилимиз...

Самандар ВОХИДОВ

Рассом Ш. СУБХОНОВ

Иўқса бу қиёфада, Оҳ, жуда қийин экан. Юзга ницоб тортасанг, Қадиринг бир тийин экан.

ФАЛОКАТ

Учинича кун ёмғири тиниб, Қўйи чиқди чараклаб. Борлиқ ранги тусга кириб,

Оlam кетди ярақлаб. Чумоллар бошлиди иш чиқшишмай, бир сафдан. Кеди чий-чилаган товуш Шу пайт кунгай тарафада.

Бориша бир чумолча Тамоман толтаг экан, Бир обиги харининг Тагиди қолган экан.

Онаси ўғлини кўриб Беҳзод бўлиб иккисиди. Куттаргали зир югуриб Бор чумолча инчиди.

Ҳай-ҳайлашиб, кўплашиб. Суршаганда харини, Гарчиллаган дагал этни

Янчид кетди барини..

жунаб қолди. Кечга яқин таникли артистлар келиб текин концерт қўйиб бериди.

Бир неча кундан кейин одамлар қандайдир бир устомон кимсаннинг кечалари пора берғандарни чизиқдан ўткашиб юбораётганини билаб колишиди. Кимсаннинг устидан керакли жойга ёзишнинг эди, уни ёртасига ёғини ерга текизмасдан олиб кетишиди. Шундай қилиб чизик ёнда яна тартиб ўтнаганди.

Куп утмай пойтатдан маҳсус комиссия келиб чизиқни расмга олди, унинг узулмагини ўтлади, чизик ёнда ўтнагандан кеналарни олишни келиб чиқиши.

— Ҳозирни ўткашиб, юборингларни ўткашиб, — деб сўради.

— Ҳозирни ўткашиб, —